

Karrierelæring på GF2 - Ekstern evaluering

Indhold

Introduktion	1
Karrierelæring i EUD	1
Hvorfor karrierelæring?	2
Fokusgruppeinterview som metode	4
Hvad fortalte eleverne?	5
Fortid: Vejen hertil	5
Nutid: Mødet med erhvervsuddannelsen	6
Fremtid: Drømme og ambitioner	8
Rammeværk for karrierelæring i EUD	8

Introduktion

Denne evaluering er lavet af Charlotte Wegener på baggrund af projektets aktiviteter: 1) indledende fokusgruppeinterviews med GF2-elever i begyndelsen af uddannelsen, 2) møder i styregruppen og 3) interviews med undervisere på skolerne, som har været involveret i planlægning og gennemførelse af karrierelæringsaktiviteter.

Karrierelæring i EUD

Projektets formål var dels at indkredse begrebets relevans i EUD, med særligt fokus på GF2-elevernes egne stemmer, og dels at afprøve en række aktiviteter, som giver mening for elever og undervisere, og som tager udgangspunkt i en erhvervsskoles kontekst og betingelser.

Karrierelæring er særligt relevant i EUD, fordi EUD for mange forbindes med et tidligt valg af erhvervsretning. Der har ikke tidligere været tilstrækkeligt fokus på, at dette valg indeholder forskellige karriereveje. Mange unge, der begynder direkte på GF2, har truffet et uddannelsesvalg ud fra en begrænset viden – både om uddannelsens indhold og efterfølgende karrieremuligheder. Mange unge tror, at de med deres uddannelsesvalg også

har valgt deres kommende jobtitel, og mange ved ikke tilstrækkeligt om mulighederne for at etablere sig som selvstændig eller tage efteruddannelse.

Karrierelæring som begreb og tænkning i EUD handler ikke kun om konsekvenserne af et uddannelsesvalg men om læring og bevidste valg gennem hele livet. Karrierelæring handler om uddannelse og job, og mere overordnet om arbejdsliv, værdier og om at træffe gode valg, der kan bidrage til det liv, man ønsker sig. Det handler om selvforståelse, forståelse af samfundet og ens egen rolle heri. Både samfundet og det enkelte menneske er altid i forandring, så forskellige livsfaser kan betyde nye krav og behov, ligesom mulighederne i samfundet ændrer sig med nye politiske beslutninger og ændrede konjunkturer. Kompetencen til at navigere ændrede livsomstændigheder og muligheder betyder, at karriere handler om livslang læring. Karrierelæring.

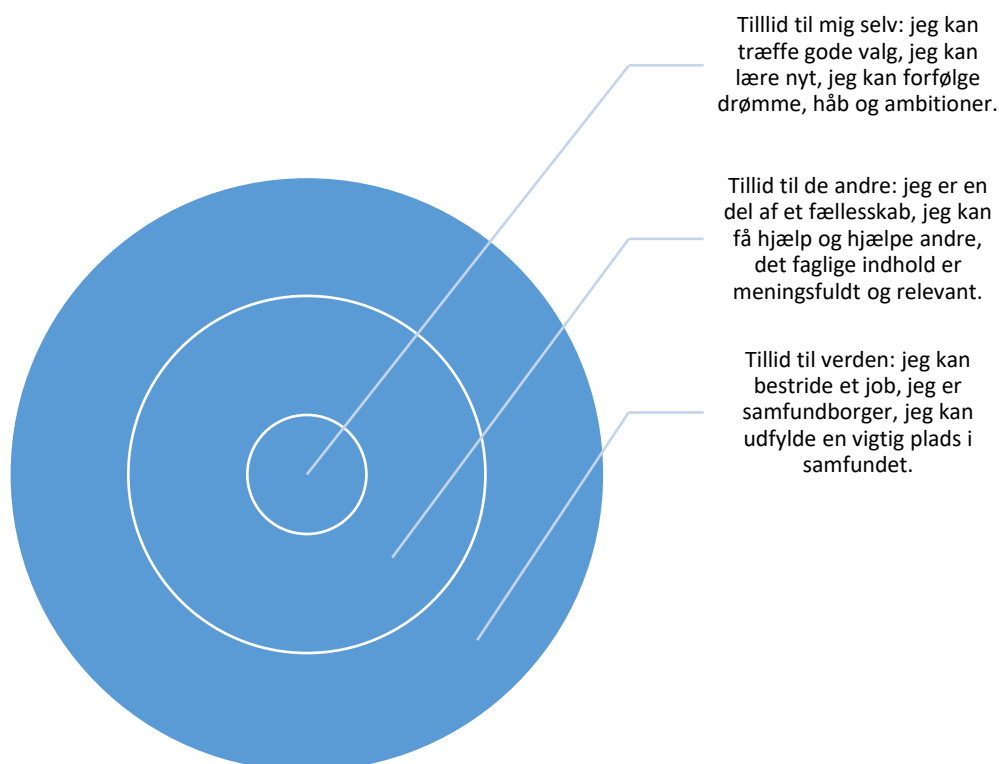
I løbet af projektet er karrierelæring som begreb, tænkning og handling udviklet med udgangspunkt i elevers og underviseres erfaringer på tre erhvervsskoler. Projektet bygger på eksisterende forskning og erfaringsopsamling om karrierelæring og er tilpasset de særlige omstændigheder, der gør sig gældende på GF2.

Evalueringen er bygget op med et indledende afsnit om karrierelæring som begreb – hvordan skal det forstås, hvad kan det bruges til, og hvorfor er det blevet aktuelt. Derefter præsenteres temaer fra en række fokusgruppeinterviews, hvor eleverne kom til orde. Netop eleverne stemmer har været et afgørende element i projektet. De fortæller om, hvordan det opleves at begynde på et GF2 forløb, og hvad de tænker om deres karrieremuligheder og valg. Afsluttende præsenteres to modeller, som kan bruges i det videre arbejde med at udvikle og evaluere karrierelæring på en erhvervsskole, og herunder særligt på GF2.

Hvorfor karrierelæring?

Karrierelæring skal forstås som et konstruktivt blik på, hvordan forskellige elevgruppers faglige motivation fastholdes og udvikles, og hvordan frafald kan reduceres. Det involverer både undervisningen i de erhvervsrettede fag, tilrettelæggelsen af læring på praktikvirksomhederne og den vejledning og rådgivning, der bl.a. varetages af kontaktlæreren. Dette indebærer en løbende udvikling af differentierede læringsrum og forskellige undervisnings- og feedbackformer, som tager hensyn til elevernes forudsætninger. Derfor er det vigtigt at have strukturer, der giver mulighed for at lytte til

elevernes stemme og give plads til elevernes refleksion over deres motivation og deres valg og fravalg i forhold til uddannelse og job.

En stor del af forskningen i frafald giver individuelle psykologiske forklaringer, hvor frafald kan begrundes med manglende motivation eller de unges faglige niveau. Der er dog også studier, som fokuserer på elevernes socioøkonomiske baggrund, hvor frafald forklares med elevernes sociale problematikker og baggrund. I projektets aktiviteter er der arbejdet med en mere radikal social forståelse gennem opmærksomhed på tre niveauer af tillid:

Figur 1: Tre niveauer af tillid af betydning i karrierelæring

Karrierelæring er således en tilgang, hvor der arbejdes med elevernes motivation som noget, der er afhængig af deres oplevelse af tillid til sig selv, til de andre i skolesystemet (kammerater, undervisere og det faglige stof) og til at der er en meningsfuld plads til dem i samfundet. Lav eller ingen motivation (eller motivation for noget andet end skolen) ses altså ikke udelukkende som et individuelt problem hos den enkelte, der skal løses, så han eller hun lever op til skolens eller samfundets forventninger. Man vil lige så vel undersøge og arbejde med, hvilke forventninger skolen og praktikvirksomheden skal leve op til, for at være et motiverende praksisfællesskab at indgå i.

Fokusgruppeinterview som metode

I projektet er der skabt nyt viden om elevernes erfaringer, tanker og drømme gennem en række fokusgruppeinterviews. Designet for fokusgruppeinterviews blev udviklet i samarbejde mellem styregruppen, ekstern konsulent (Charlotte Wegener) og to forskningsassistenter, der samtidig skrev speciale på psykologiuddannelsen, Aalborg Universitet. Interviewene blev gennemført i foråret 2018 af de to forskningsassistenter. Analyserne blev lavet i samarbejde mellem forskningsassistenterne og konsulenten (der også fungerede som specialevejleder) med sparring fra styregruppen. I fokusgruppeinterviewene reflekterede eleverne over deres fortid og fik koblet oplevelser og erfaringer herfra til nutiden og deres nuværende og kommende uddannelsesvalg. Som metode er fokusgruppeinterview en værdifuld, når man ønsker dokumentation af de komplekse processer, hvori en gruppes normer og holdninger skabes og anvendes. Det er en fleksibel interviewform, hvor eleverne reagerer på og bygger videre på deres kammeraters udtalelser. Det giver viden om den enkeltes perspektiv og samtidig kan man som interviewer iagttage dynamikken mellem elevernes og dermed få en fornemmelse af kompleksiteten i den sociale praksis, og hvordan det sociale relationer spiller ind på adfærd og motivation¹. Det er samtidig i den fælles refleksion i fokusgruppeinterviewene, at eleverne kan blive bevidste om deres egne valg før og nu og deres ønsker for fremtiden. Det vil ofte være sværere for eleverne at skabe denne refleksion i et individuelt interview eller i individuelle samtaler mellem elev og kontaktlærer, hvor der ikke er en social interaktion, der kan fremme indsigt. Erfaringerne fra fokusgruppeinterviewene er, at eleverne ved at deltage sammen blev mere bevidste om grundlaget for deres uddannelsesvalg, og at delærte sig selv og hinanden bedre at kende.

Fokusgruppeinterviews kan anvendes som en social ramme for refleksion, og eleverne gav udtryk for, at deltagelse i fokusgruppeinterviewet gav dem mulighed for at reflektere over deres uddannelsesvalg og deres vej gennem uddannelsessystemet. Fokusgruppeinterviews er dermed en velegnet metode til at skabe øget refleksion og bevidsthed omkring uddannelsesvalg hos unge. Fokusgruppeinterviews som metode kan kobles til teorier om

¹ Halkier, B. (2008). *Fokusgrupper* (2. ed). Frederiksberg: Forlaget Samfundslitteratur.

karrierelæring², som beskriver den indflydelse kultur og forudgående læring har på karriereudvikling, samt hvordan individet bliver vidne til sit eget liv.

Fokusgruppeinterviewene tog udgangspunkt i John Flanagans (1954) ”kritiske hændelsesmetode”³ som grundlag for spørgeguiden (se bilag). Det er en storytelling-metode, som kan anvendes til at indsamle de historier og specifikke hændelser, der er betydningsfulde for informanterne. Eleverne fik plads og frihed til at udtrykke sig og selv udvælge de historier, de ville fortælle. Metodens grundlæggende antagelse er, at de hændelser som mennesker husker, når de bliver bedt om at fortælle om det, der først falder dem ind inden for et emne, det er også det, der har været afgørende for deres meningsdannelse. Kritisk hændelsesmetode i grupper er derfor ideelt til at afdække, hvad der motiverer elevernes valg.

Hvad fortalte eleverne?

Her er hovedpointerne fra fokusgruppeinterviewene struktureret efter interviewguidens tre faser fortid, nutid og fremtid:

Fortid: Vejen hertil

Elevernes tidligere erfaringer har betydning for deres udvikling og har påvirket deres valg om at starte på en erhvervsuddannelse. Størstedelen har negative erfaringer fra deres folkeskoletid, hvilket indebærer faglige, sociale og personlige udfordringer.

Det betyder meget, at der er nogen, der tror på dem og motiverer dem, så de får en tro på sig selv, idet mange har lavt selvværd med skolen grundet tidligere erfaringer.

Nogle elever har i høj grad følt sig opgivet af deres undervisere, hvilket har påvirket deres folkeskoletid og tiden derefter negativt.

² Law, B. (1992/2010). Building on what we know - Career-Learning Theory - The original article. In A. G. Watts, B. Law, J. Killeen, J. M. Kidd and R. Hawthorn (Eds.), *Rethinking Careers Education and Guidance - Theory, Policy and Practice* (pp. 1-28). London: Routledge.

³ Flanagan, J. C. (1954). The Critical Incident Technique. *Psychological Bulletin*, 51(4), 1-33.

Flere af eleverne har en del personlige problemer i bagagen og fortæller hvordan det har påvirket deres vej gennem uddannelsessystemet.

Den positionering, de unge fik tilbudt i folkeskolen, kan påvirke, hvordan de positionerer sig i dag. Der er dog en del, der har ændret position undervejs i uddannelsesforløbet, eksempelvis fra “ballademager” eller “usikker” i folkeskolen til mere “selvsikker” i forbindelse med erhvervsuddannelsen, hvor flere positionerer sig gennem en faglig identitet.

Der var mange forskellige syn på frafald, hvor nogle anser deres mange frafald som en del af en læringsproces for at nå dertil, hvor de er i dag, mens andre omtaler det som en fiasko, som skal undgås grundet tidligere negative erfaringer. Flere har brugt en anden uddannelse til at finde ud af, at det ikke var dem, mens andre har brugt tidligere uddannelser til at finde ud af, at de godt kunne klare en uddannelse, og dermed til at få en succesoplevelse.

Kendskab til praksis har i høj grad inspireret til valget af erhvervsuddannelsen - mange af tømrerne har arbejdet i håndværksbranchen og mange af pigerne på SOSU har arbejdet som social- og sundhedshjælpere eller på plejehjem inden de valgte uddannelsen. Flere fandt ud af, hvad de skulle og ikke skulle gennem erfaring med praksis, inden de startede. For mange gælder det, at familie eller nogen i deres omgangskreds har uddannelsen, hvilket har påvirket deres valg. Flere er inspireret af lærere, venner, kærester eller ægtefæller.

Mange fortalte, at de tager en uddannelse, fordi de oplever et ydre pres om, at unge *skal* uddanne sig for at kunne klare sig og bidrage til samfundet. Dette har i høj grad påvirket dem til at træffe valget om at starte på en uddannelse.

Nutid: Mødet med erhvervsuddannelsen

Eleverne nævnte som motivationsfaktorer, at en erhvervsuddannelse er en kort uddannelse, elevløn, praktisk anvendelighed i privatlivet, mulighed for at arbejde med mennesker og mulighed for at videreuddanne sig. Det påvirker deres selvforståelse og selvtillid positivt at tage en uddannelse. Derudover identificerer de sig med den profession, de er i gang med at uddanne sig til at blive en del af.

Nogle har forventninger om mere information, mens andre mener, at der bliver brugt alt for lang tid på det, hvilket hænger sammen med, at mange føler sig som voksne med erfaring og gerne vil behandles derefter. De forskellige forventninger bunder i elevernes meget forskellige baggrunde og erfaringer. Ansvar og frihed beskrives som motivationsfaktorer, og eleverne forventer selvbestemmelse og ansvar, idet de føler sig voksne og går på en selvvalgt uddannelse. Derfor havde de også en forventning om, at andre elever tager ansvar. Det ansvar, de får gennem praksis, opleves meget motiverende.

Mange af eleverne anser grundforløbet som en positiv måde at sortere demotiverede elever fra på, komme stille og roligt ind i uddannelsen og blive sikker på deres valg, så de undgår fiasko og frafald senere i uddannelsesforløbet.

Der er meget stor forskel på, hvorvidt eleverne føler sig fagligt og socialt integreret - alt efter forudsætninger og tidligere erfaringer. Det er motiverende at blive en del af et praksisfællesskab, hvilket medfører identificering med andre og udvikling af faglige identitet. For eleverne med anden etnisk baggrund har sproget meget stor betydning for at føle sig som en del af fællesskabet. For de skoletrætte er vekslingen mellem praktik og teori meget motiverende.

Eleverne fremhævede som vigtigt, at der er en passende faglig udfordring. Nogle er optimalt udfordret, især de der har andet modersmål end dansk. Nogle med tidligere uddannelseserfaring synes, niveauet kan være demotiverende lavt, da det faglige indhold var kendt fra tidligere undervisning. Det samme gælder nogle af dem på tømreruddannelsen med praksiserfaring. Det er ikke muligt på baggrund af data fra fokusgrupperne at sige noget entydigt om det faglige niveau på GF2 andet, end at det er en meget stor udfordring at ramme en differentiering, der skaber passende faglig udfordring for alle.

Praksisorienteret læring anses af alle som positivt - jo tættere på praksis, jo bedre. Det er tilmed positivt med gruppearbejde, idet eleverne synes, det er fordelagtigt at lære af hinanden på tværs af alder og etnicitet.

Nogle er fortrøstningsfulde omkring praktikpladser, mens det for andre er en stor bekymring. For nogle er det en motivation at skulle præstere for at få en praktikplads, mens det for andre er demotiverende og føles meningsløst, at de ikke er sikret at kunne gennemføre uddannelsen.

Undervisernes engagement og faglighed har stor betydning for motivationen. Derudover oplever nogle (tømrerne) et tæt forhold til lærerne - de er pludselig en del af samme praksis.

Eleverne oplever diskurser om erhvervsuddannelsen som en nem uddannelse. Nogle mener dog ikke, at alle kan klare den. De opstiller selv en skelnen mellem erhvervsskoler og gymnasier: På erhvervsskoler er man aktiv og uddanner sig til noget, man kan bruge, mens man på gymnasiet sidder stille og forbereder sig til de "kloge" uddannelser.

Fremtid: Drømme og ambitioner

Mange har en drøm om videreuddannelse, som de sigter efter. Det virker dog motiverende for mange med delmål, og flere fortæller, at det netop er den overskuelige tidramme, der motiverer dem for at tage en erhvervsuddannelse, selvom de forestiller sig, at de senere vil videreuddanne sig. Erfaringen med at gennemføre en uddannelse vil give dem selvtillid til at sætte nye mål, fortæller de.

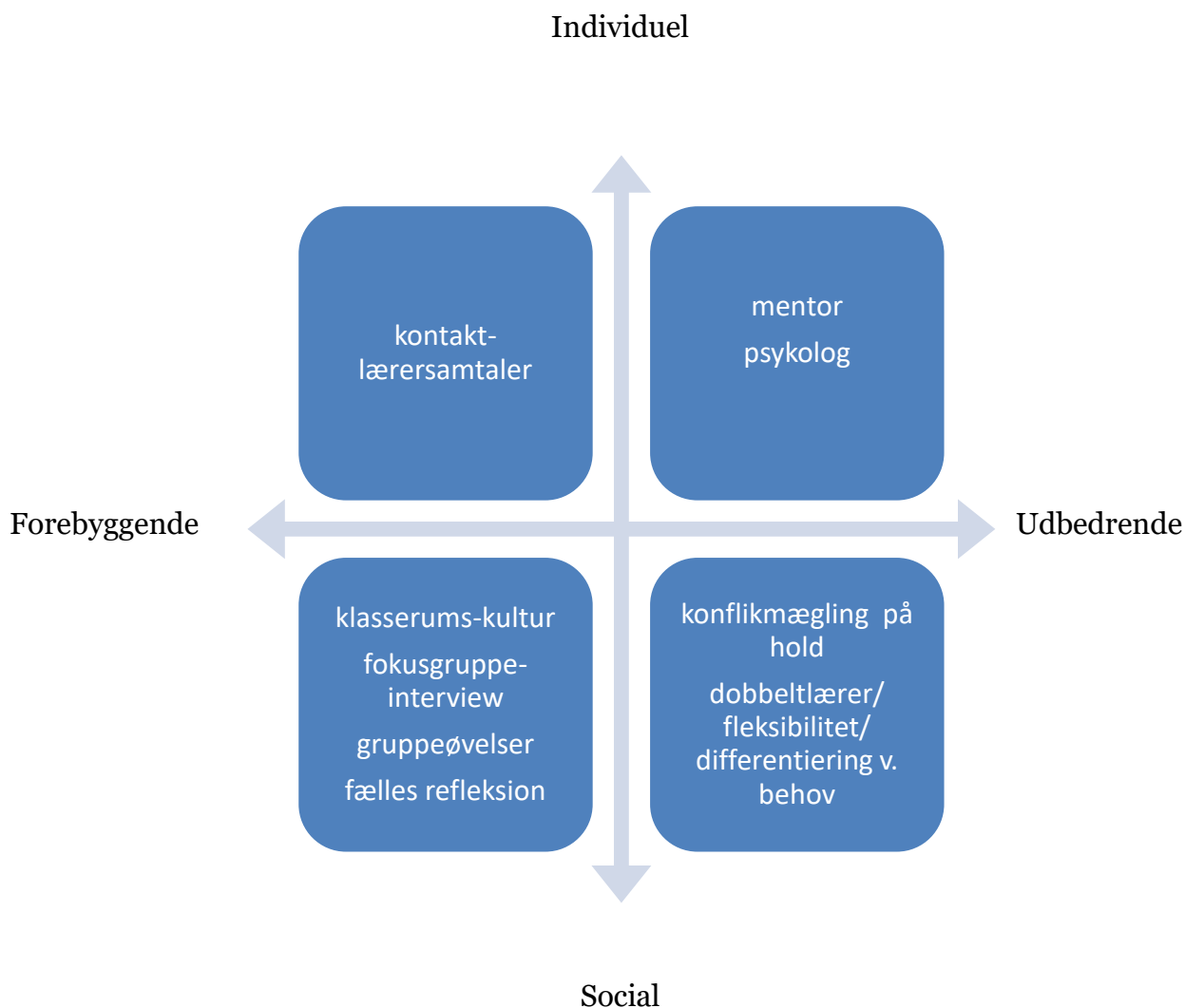
Det har stor betydning for eleverne, hvordan uddannelsen kan bruges i fremtiden. Der er jobsikkerhed. Det opleves som attraktivt at have klare mål og forventninger til fremtiden. Mange fortæller, at det har de. For nogle hænger det sammen med erfaringer fra fortiden, som gør, at de ønsker at arbejde inden for dette specifikke erhverv og gøre en forskel. De kan både være negative og positive erfaringer, som har inspireret dem.

Rammeværk for karrierelæring i EUD

I styregruppen har vi arbejdet med denne skitse til en matrix⁴ fungerer som rammeværk for prioritering, planlægning og evaluering af karrierelæringsaktiviteter i EUD. Den vertikale akse skelner mellem aktiviteter, der primært er rettet mod hhv. individuel og social læring. Den horisontale akse skelner mellem aktiviteter, der primært er rettet mod hhv. forebyggende og udbedrende aktiviteter.

⁴ Modellen er udviklet af Charlotte Wegener og Karen Brix Roed ud fra flere af artiklerne i Jørgensen, C.H. (2011) *Frafald i erhvervsuddannelserne*. Roskilde Universitetsforlad, Frederiksberg.

Figur 2: Matrix for karrierelæringsaktiviteter

Modellen bliver testet i forskellige fora på skolerne med henblik på videreudvikling. Formålet med den er at give et overblik og fælles sprog for strategiske beslutninger om, hvilke indsatser, en erhvervsskole vil satse på eller stræbe mod. Man kan også med modellen som udgangspunkt diskutere, hvorvidt karrierelæringsaktiviteter stemmer overens med skolens strategi. Endvidere kan modellen bruges til at synliggøre nuværende indsatser og træffe beslutninger om ændringer i vægtningen af hhv. individuelle-sociale og forebyggende-udbedrende tiltag. En generel ambition på de tre skoler i projektet er at arbejde med en større vægtning af sociale, forebyggende tiltag.

Charlotte Wegener /11.12.19